

Черненко С. М.

РОЛЬ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СТВОРЕННІ ІННОВАЦІЙНО-КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Роль малого підприємництва у створенні інноваційно-конкурентного середовища України в регіональних інноваційних системах. У статті проаналізовано розвиток малого підприємництва в Україні. Виявлені фактори, що гальмують освоєння технологічних та продуктивних інновацій. Розглянуто проблеми розвитку малого підприємництва в регіональних інноваційних системах та запропоновано орієнтовні шляхи вирішення цих проблем.

Ключові слова: мале підприємництво, інноваційне підприємництво, інноваційна привабливість, еволюційні зміни, технологічне оновлення, інноваційна діяльність

Рис.: 5. *Бібл.:* 2.

Черненко Світлана Миколаївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, відділ технологічного прогнозування та інноваційної політики, Інститут економіки та прогнозування НАН України (вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 1011, Україна)

Email: chernenkos29@rambler.ru

УДК 330.341.1

Черненко С. Н.

РОЛЬ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В СОЗДАНИИ ИННОВАЦИОННО-КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ УКРАИНЫ В РЕГИОНАЛЬНЫХ ИННОВАЦИОННЫХ СИСТЕМАХ

В статье проанализировано развитие малого предпринимательства в Украине. Выявлены факторы, тормозящие освоение технологических и продуктивных инноваций. Рассмотрены проблемы развития малого предпринимательства в региональных инновационных системах и предложены ориентировочные пути решения этих проблем.

Ключевые слова: малое предпринимательство, инновационное предпринимательство, инновационная привлекательность, эволюционные изменения, технологическое обновление, инновационная деятельность

Рис.: 5. *Библ.:* 2.

Черненко Светлана Николаевна – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, отдел технологического прогнозирования и инновационной политики, Институт экономики и прогнозирования НАН Украины (ул. Панаса Мирного, 26, Киев, 1011, Украина)

Email: chernenkos29@rambler.ru

UDC 330.341.1

Chernenko S. N.

THE ROLE OF SMALL BUSINESS IN CREATING INNOVATIVE-COMPETITIVE ENVIRONMENT OF UKRAINE IN REGIONAL INNOVATION SYSTEMS

The article examines the development of small business in Ukraine. The factors that impede the development of productive and technological innovation. The problems of small business development of regional innovation systems and proposing tentative solutions to these problems.

Keywords: small enterprise, innovative enterprise, innovative attractiveness, evolutionary changes, technological update, innovative activity

Pic.: 5. *Bibl.:* 2.

Chernenko Svetlana N. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Research Fellow, Department of Technology Foresight and Innovation Policy, Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine (vul. Panasa Myrnogo, 26, Kyiv, 1011, Ukraine)

Email: chernenkos29@rambler.ru

Постановка проблеми. Розвиток економіки за інноваційною моделлю вказує на те, що наукові знання та їх комерційне застосування з формуванням у кінцевому підсумку мережі інноваційного бізнесу мають стати головним джерелом стійкого економічного зростання. Але розмиті пріоритети науково-технологічного та інноваційного розвитку економіки, недосконалий інституційний устрій економіки, відсутність системи підтримки інноваційного підприємництва стримують поступальний розвиток зазначеного процесу.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню розвитку малого підприємництва та інноваційного підприємництва присвячені роботи вчених-економістів: З.Варналія, А. Гальчинського, В. Гейця, О. Лапка, І. Павленко та інших.

Недостатня теоретична розробленість і велике практичне значення цієї проблеми зумовили головну мету стат-

ті, яка полягає в аналізі розвитку малого підприємництва, окресленні основних проблем, які стримують його розвиток, та розробленні рекомендацій щодо вирішення цих проблем в межах інноваційної моделі економіки на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи євроінтеграційні устремління України, слід звернути увагу на ті обставини, що з метою створення в ЄС найбільш привабливого місця для інвестицій, зайнятості та підприємницької діяльності Лісабонською стратегією передбачено забезпечити відкриті та конкурентні ринки всередині ЄС та поза його межами (у тому числі усунення перешкод для конкуренції в енергетиці, сфері телекомунікацій та фінансових послуг), удосконалення європейської інфраструктури, реформування механізмів державних закупівель та ін. Крім того має бути здійснена реформа політики державної підтримки,

спрямована як на загальне зменшення її обсягів, так і на розширення механізмів для підтримки інновацій, НДДКР, венчурного капіталу, особливо стосовно малих і середніх підприємств [1].

Процес розвитку інновацій у підприємстві в сучасній Україні усе ще знаходиться на початковій стадії. До числа найбільш важливих проблем, що мають системний характер і стримують розвиток інноваційних процесів в економіці, необхідно віднести наступні:

- безсистемність та недосконалість нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, особливо в частині стимулювання такої діяльності;
- відсутність чіткої і стабільної державної політики в галузі інноваційної діяльності, що істотно ускладнює залучення недержавних інвестицій у реалізацію інноваційних проектів, особливо з тривалим циклом освоєння;
- слабкість економічних мотивацій у учасників інноваційного бізнесу (розробників, виробників, інвесторів), а також недосконалість механізмів державної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності і концентрації їхнього потенціалу на стратегічно важливих для суспільства напрямках;
- нерозвиненість інноваційної інфраструктури і ринку інтелектуальної власності;
- відсутність державної політики міжнародного співробітництва у сфері інноваційно-технологічної діяльності.

У цьому контексті цілком поділяємо думку, що в умовах, коли діючі інституціональні структури не виконують в потрібній мірі свої функції по стимулюванню розвитку і реєстрації стратегічних конкурентних переваг української економіки, важливу роль відіграє активізація процесу малого бізнесу як важливого інструменту зміни відносин між окремими складовими економіки, різними групами населення [2].

Сьогодні в Україні створені і працюють лише окремі елементи регіональної інноваційної системи, цикли інноваційного процесу один з одним ув'язані слабо, або й зовсім ні, тому віддача від інноваційної діяльності залишається низькою. Одна із причин такого стану – недосконале законодавство і нормативно-правова база щодо створення інноваційних наукомістких технологій та фінансування процесів їхньої комерціалізації. Звідси кількість малих підприємств у сфері досліджень та розробок, за даними офіційної статистики, становила в 2006 р. лише 1,4%. На жаль, за останні роки зазначені дані взагалі не оприлюднюються, що не дозволяє точно ідентифікувати загальну кількість малих інноваційних підприємств в Україні та проводити системні дослідження проблем їх розвитку [1].

Щодо кількості малих підприємств в Україні у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, то з рис. 1 видно, що їх кількість скорочується. Причина такого стану криється в слабкій державній підтримці та перешкодах в інноваційній діяльності малих підприємств у контексті фінансових, внутрішньовиробничих, організаційно-комунікаційних, інформаційних та ринкових аспектів.

У регіональному аспекті (рис. 2) спостерігаємо значне зростання кількості малих підприємств за відповідні роки в м. Києві, Київській, Львівській, Одеській та Харківській областях, що вказує на впровадження нових технологічних процесів на підприємствах цих регіонів та освоєння виробництва нових видів інноваційної продукції.

Щодо частки продукції малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) в регіональному розрізі (рис. 3), то її найбільше значення спостерігаємо в м. Києві, Дніпропетровській, Донецькій, Одеській, Харківській та Київській областях, що вказує на сприятливий бізнес-клімат для малих підприємств у цих регіонах та їх високу ділову активність.

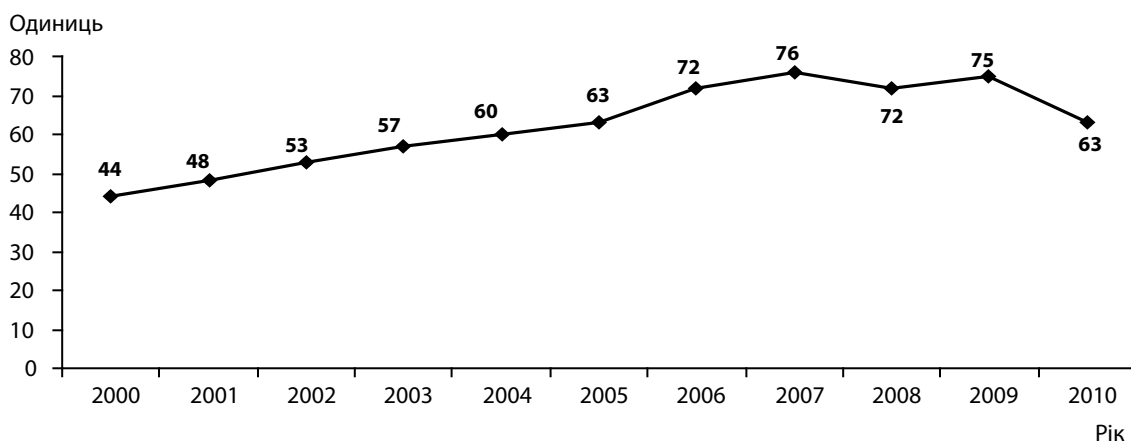

Рис. 1. Динаміка кількості малих підприємств в Україні у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення [3]

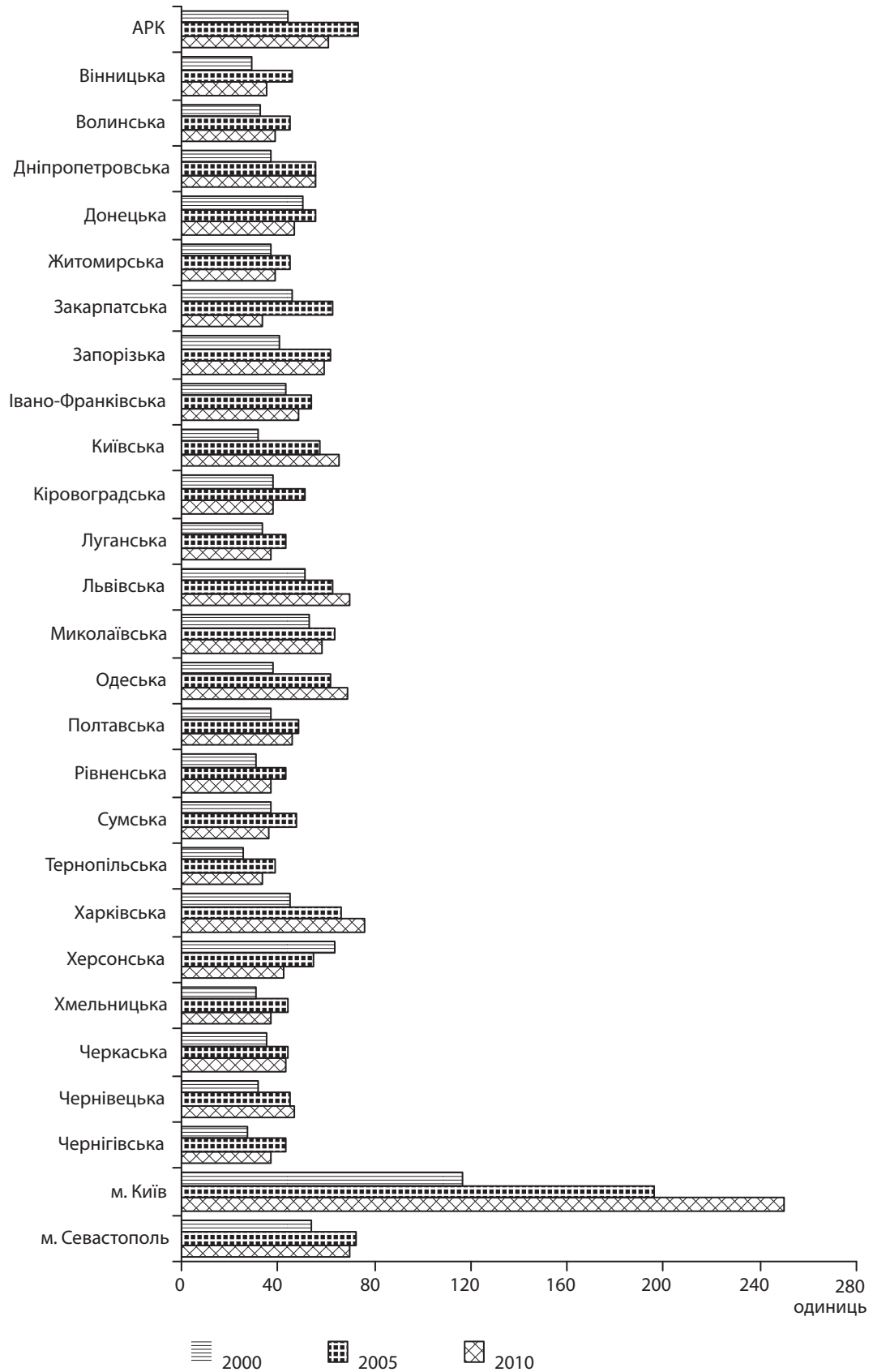

Рис. 2. Динаміка кількості малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення за регіонами [3]

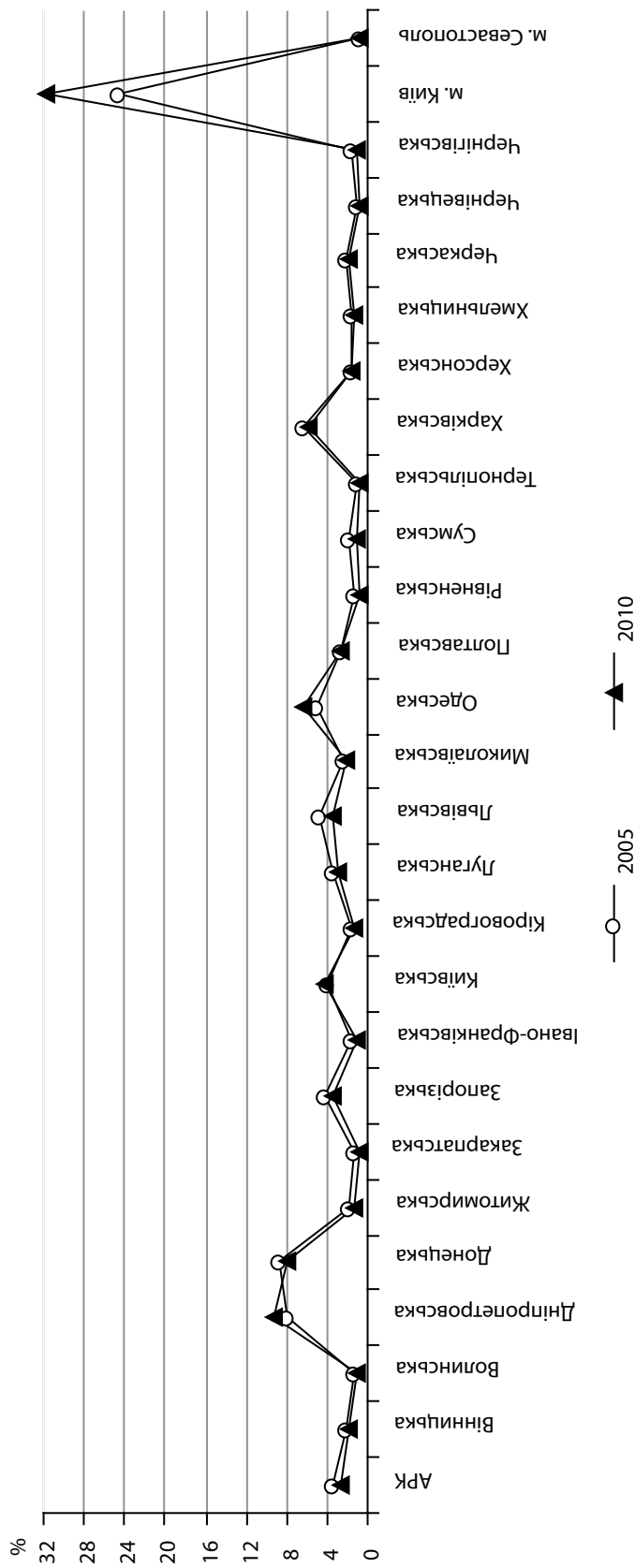

Рис. 3. Частка продукції малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) за регіонами [3]

Якщо подивитися на динаміку реалізованої продукції малими підприємствами в Україні (рис. 4), то з 2006 року спостерігаємо тенденцію до зростання, хоча в 2010 році порівняно з 2006–2009 роками було незначне зменшення, що вказує на послаблення ділової активності в країні, низьку купівельну спроможність населення та сповільнення економічних реформ.

І не лише за показником якості самої продукції, але й за його внеском у розвиток економіки, за рівнем продуктивності праці, наявністю економічно доцільних створюваних робочих місць і соціальних гарантій тощо.

Процес інформатизації в сучасному світі свідчить про ступінь відповідності економіки та суспільства постіндустріальним критеріям та рівню технологічного розвитку з використанням знаннєвого ресурсу. В м. Києві на рівні малих підприємств спостерігається задовільна динаміка зазначеного процесу, хоч за абсолютною цифрою це лише кожне третє підприємство і п'ята частина від загальної кількості по Україні (рис. 5).

У структурі витрат на інформатизацію найбільшу частку мають витрати на придбання обчислювальної техніки (305,7 млн грн 2006 р. і 243,2 млн грн 2010 р.), далі йдуть

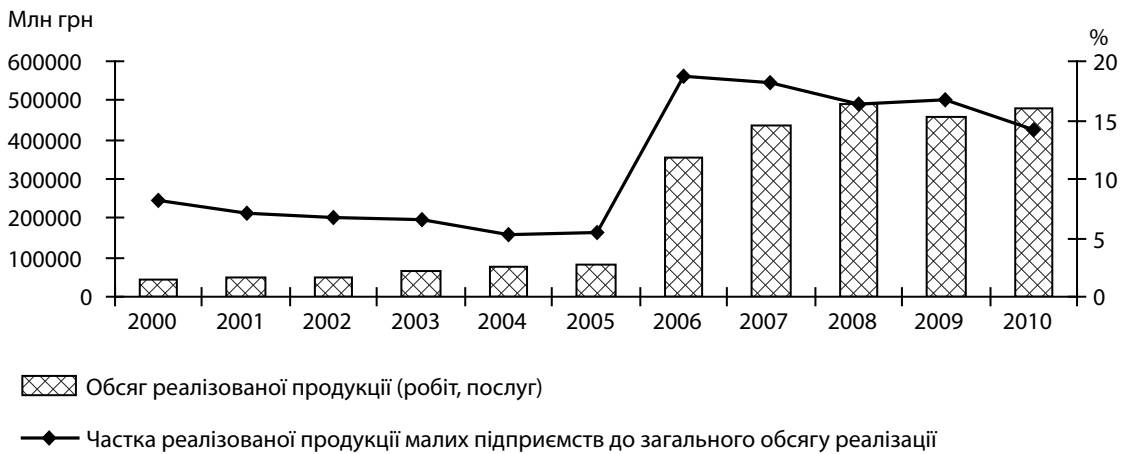

Рис. 4. Динаміка обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами в Україні [3]

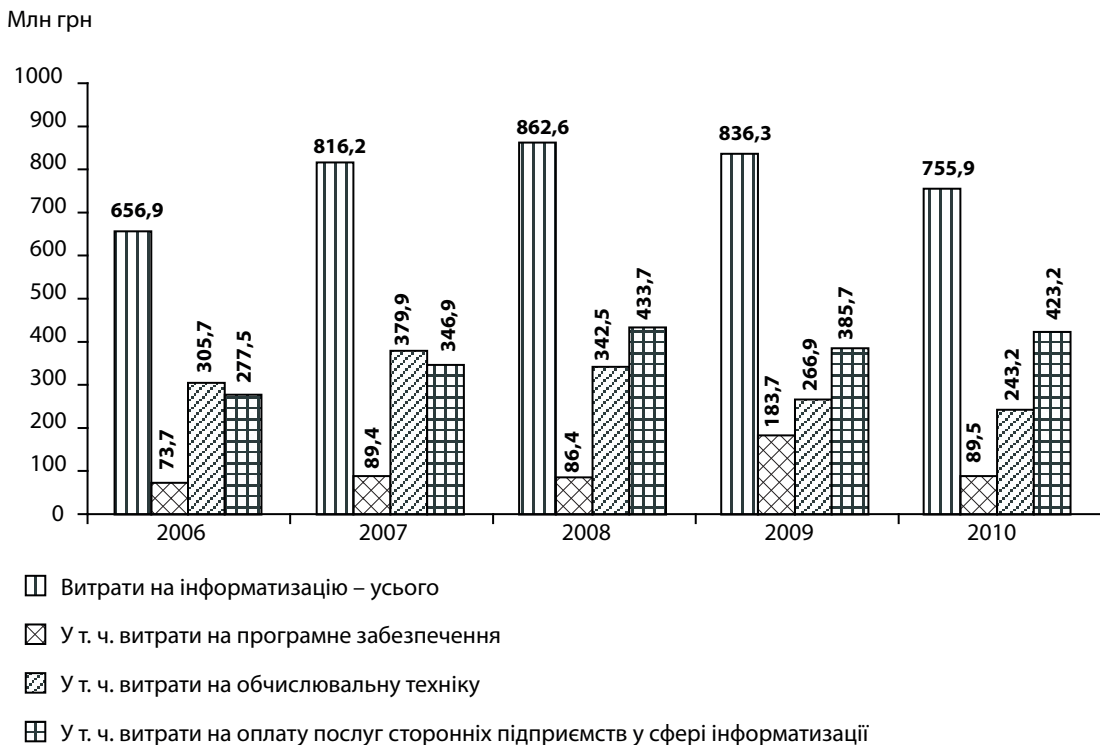

Рис. 5. Динаміка витрат на інформатизацію, що здійснювали малі підприємства [4]

витрати на оплату послуг стороннім організаціям у сфері інформатики (277,5 млн грн 2006 р. і 423,2 млн грн 2010 р.) і, нарешті, – витрати на програмне забезпечення становили 189,5 млн грн 2010 р. проти 73,7 млн грн 2006-го. Але, разом з тим, з рисунка видно, що загалом витрати на інформатизацію зменшились у 2010 році порівняно з 2007 – 2009 рр.

На регіональному рівні брак програм інкубації не призводить до концентрації і локалізації інноваційного потенціалу територій, не забезпечує залучення фінансових ресурсів, концентрацію інтелектуального потенціалу регіону, високотехнологічних і наукомістких товарів, і в кінцевому підсумку не сприяє утворенню інноваційних структур більш високого порядку – технопарків, зон технологічного розвитку.

Заходи стратегічного розвитку малого інноваційного підприємництва мають реалізовуватися через програмні технології управління: цілі державної підтримки; критерії державної підтримки; фактори державного впливу (інструменти), їх зв'язки, через які діють фактори; ресурси державної підтримки (матеріальні, фінансові, соціальні, організаційні), які використовуються для даного заходу та забезпечують досягнення поставлених цілей.

У інформаційне століття, яке характеризується більш високим ступенем невизначеності, стрімкими змінами на ринку і впливом глобалізації, виникають нові вимоги. Сьогодні важливі не стільки ресурси, якими володіють той чи інший регіон, скільки здібності регіональної влади і бізнесу у відповідь на виклики ринку швидко адаптувати наявні ресурси, а також розвивати і створювати нові. Тому при розробленні стратегії інноваційного розвитку регіонів необхідним завданням є врахування реалій сучасності, зокрема:

- необхідність технологічного оновлення виробництва та забезпечення інноваційного розвитку;
- відносна відкритість кордонів для переміщення факторів виробництва і вбудови у регіональні відтворювальні процеси елементів іноземного капіталу, не допускаючи при цьому деформації структури як національної, так і регіональної економіки;
- наслідки кардинальних інституціональних перетворень, зокрема швидке формування інституту приватної власності без супроводження розроблення заходів щодо державного і громадського моніторингу їх діяльності та ін [1].

Висновки. Отже, основною проблемою в інноваційній сфері є і залишається дуже низька сприйнятливність підприємницького сектора до інновацій, що в свою чергу обмежує зростання продуктивності праці, суттєве зниження енергоємності виробництва, не відбувається якісне оновлення економіки, не створюються умови для модернізації та структурної перебудови економіки.

Факторами, що гальмують освоєння технологічних та продуктивних інновацій, негативно впливають на тривалість інноваційного циклу, є:

- обмеженість власних фінансових можливостей та високі ставки за кредитами у поєднанні з економічним ризиком освоєння нової продукції;
- відсутність сукупного попиту на внутрішньому ринку і складність виходу на зарубіжні ринки;
- значне відставання в організації НДДКР, використанні сучасних інформаційних технологій, нестача кадрів потрібної кваліфікації і технологічна невідповідність підприємств як у процесі розробки новітніх технологій, так і в процесі їх використання.

Отже, залучення нових суб'єктів відносин інтелектуальної власності в інноваційну діяльність дозволить забезпечити активізацію творчого потенціалу суспільства. Подальший розвиток відносин інтелектуальної власності змушує посилювати інтеграційні процеси, зміцнювати партнерські відносини між учасниками інноваційного підприємництва на взаємовигідній основі.

З метою стратегічного напрямку розвитку малого інноваційного підприємництва в Україні повинна бути здійснена реалізація наступного комплексу заходів: визначення у державному законодавстві критеріїв віднесення підприємств до суб'єктів МІП; розробка організаційних механізмів, що стимулюють співробітництво малого й великого бізнесу; формування державної програми дослідницьких грантів для суб'єктів МІП.

Реалізація пропозицій щодо розвитку інноваційного підприємництва дасть можливість задіяти потенціал інноваційного підприємництва для розв'язання складних соціально-економічних та інших проблем держави в контексті дальшого економічного зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лукашина М. В. Стратегічні напрями розвитку інноваційного підприємництва // Економіка та прогнозування. – 2009. – №3. – С. 86.
2. Романенко Е. В. Формирование благоприятной институциональной среды для развития малого предпринимательства // Региональная экономика: теория и практика. – 2008. – № 32 (89). – С. 28–33.
3. Статистичний щорічник України 2009 / за ред. О. Г. Осауленка. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2010; Державна служба статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Малі підприємства в Україні у 2010 році. – К., 2010. – С. 135.